

ОУВС-гийн зээл

Төлбөрийн тэнцлийн хүндрэл бодитоор нүүрлээд буй болон үүсч болзошгүй нөхцөл байдалд байгаа гишүүн орнуудад зээл олгох нь ОУВС-гийн гол үүргийн нэг юм. Энэхүү санхүүгийн тусламж нь суурь асуудлыг шийдвэрлэхийн зэрэгцээ гишүүн орнуудад гадаад валютын нөөцийг нөхөн нэмэгдүүлэх, дотоодын мөнгөн тэмдэгтийн ханшийг тогтворжуулах, импортын төлбөрийг тасралтгүй хийх чадварыг бий болгох улмаар эдийн засгийн өндөр өсөлтийг хангах нөхцөл боломжийг дахин бий болгоход тусладаг. ОУВС нь тодорхой төслүүдэд санжүүжилт олгодоггүйгээрээ хөгжлийн банкнаас ялгаатай.

ОУВС-гаас зээлжих эрх ямар тохиолдолд нээгдэх вэ?

Төлбөрийн тэнцлийн холбогдолтой бодит болон болзошгүй эрсдэлүүд тулгарсан тохиолдолд, өөрөөр хэлбэл албан нөөцийн зохистой түвшинг цаашид хадгалахын зэрэгцээ гадаад цэвэр төлбөр тооцоог (импортын төлбөр тооцоо, гадаад өрийн эргэн төлөлт) саадгүй гүйцэтгэхэд зохистой нөхцөл бүхий санхүүгийн эх үүсвэр дутагдсан эсвэл дутагдаж болзошгүй байгаа тохиолдолд гишүүн орны зүгээс санхүүгийн дэмжлэг авах хүсэлтийг ОУВС-д гаргаж болно. Төлбөрийн тэнцэлтэй холбоотой хүндрэлийг шийдвэрлэхийн зэрэгцээ эдийн засгийн бодитой өсөлтийг авчрах суурь нөхцлийг бүрдүүлэх тохиргоо, шинэчлэлийн бодлогын хэрэгжилтэд ОУВС-гийн дэмжлэг туслалцаа тус дөхөм болдог.

ОУВС-гийн зээл олголтод гарч буй өөрчлөлтүүд

ОУВС-гаас олгогдох зээлийн хэмжээ нэлээд өөрчлөгдөж ирсэн. 1970-аад оны газрын тосны хямрал, 1980-аад оны өрийн хямралын дараах үед ОУВС-гийн зээл олголт эрс нэмэгдсэн байдаг. 1990-ээд онуудын Төв болон Зүүн Европын орнуудын шилжилтийн үйл явц, мөн шинээр хөгжиж буй зах зээлийн эдийн засагтай орнуудад нүүрлэсэн хямралын улмаас ОУВС-гийн санхүүжилтийн эрэлт хэрэгцээ улам бүр өссөн. Латин Америкийн орнууд болон Туркийн гүн хямралын үр дагавраар энэ эрэлт 2000-аад онуудын эхээр ч мөн өндөр хэвээр байсан. 2008 оны сүүлээр дэлхий нийтэд учирсан санхүүгийн хямралын нөлөөгөөр ОУВС-гийн зээл олголт дахин өссөн.

ОУВС-гийн зээл олгох шат дамжлага

Гишүүн орны хүсэлтийг хүлээн авсны дагуу ихэнх тохиолдолд зээлийн хэрэгслээс хамааран төлбөрийн тэнцлийн асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор хэрэгжүүлэхээр тохирсон бодлогын арга хэмжээг тодорхойлсон байж болох зээлийн “хөтөлбөр” дор ОУВС-гийн хөрөнгийн эх үүсвэр хүсэлт гаргагч орны хувьд нээлттэй болдог. Энэхүү хөтөлбөрийн гол тулгуур болох эдийн засгийн бодлого нь ОУВС-тай хамтран тус улс өөрөө боловсруулсан хөтөлбөр байх бөгөөд ихэнх тохиолдолд хөтөлбөрийг ОУВС-гийн Захирлуудын зөвлөлд “Хөтөлбөр хэрэгжүүлэх албан хүсэлт” хэлбэрээр оруулан хэлэлцүүлдэг бөгөөд хавсралтаар дагах Харилцан ойлголцлын санамж бичигт нэмэлт мэдээллүүд агуулагддаг. Зөвлөлөөс тухайн хөтөлбөрийг дэмжсэн тохиолдолд ОУВС-гийн санхүүжилтийг хөтөлбөрийн хэрэгжилттэй уялдуулан гол төлөв үе шаттайгаар олгож эхэлдэг. Зарим хөтөлбөрийн хүрээнд ялангуяа үзүүлэлт сайтай гишүүн орнуудад нэг удаагийн олголтоор нийт санхүүжилтийг шууд олгодог бөгөөд бодлогын асуудлыг тэр бүр нарийвчлан авч үздэггүй.

ОУВС-гийн зээлийн хэрэгслүүд

ОУВС-гийн зээлийн төрөл бүрийн хэрэгслүүд нь төлбөрийн тэнцэлтэй холбоотой хэрэгцээ шаардлага (бодит, магадлалтай эсвэл болзошгүй, богино болон дунд хугацааны)-ын онцлогт тохирсон байхын зэрэгцээ гишүүн орны бодит нөхцөл байдалд тулгуурласан байдаг. Бага орлоготой орнуудын хувьд Ядуурлыг бууруулах, өсөлтийг дэмжих итгэлцлийн санд хамаарах зээлийн бүтээгдэхүүнүүдээр дамжуулан олгох хөнгөлөлттэй эх үүсвэрээс зээлжих боломжтой (ЯБХДС; Бага орлоготой орнуудад үзүүлэх ОУВС-гийн дэмжлэг хэсгийг харна уу). Хөнгөлөлттэй зээлүүд 2018 он дуустал тэг хүүтэй байна.

Хөнгөлөлттэй бус зээлийн санхүүжилт

ОУВС-гийн зээлийн хэрэгслүүд дотор хөнгөлөлттэй бус зээлийн зориулалттай Стэндбай хөтөлбөр (СБХ), Зээлийн хувьсах/уян хатан шугам (ЗУШ); Урьдчилан сэргийлэх болон хөрвөх чадварыг дэмжих шугам (УСХЧШ); дунд хугацаат зээлийн зориулалттай Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хэрэгсэл (ӨСХ); төлбөрийн тэнцлийн нэн тулгамдсан асуудал бүхий орнуудад яаралтай тусламж олгох хэрэгсэл болох Түргэвчилсэн санхүүжилтийн хэрэгсэл (ТСХ) зэрэг багтана. Хөнгөлөлттэй бус бүх төрлийн санхүүжилтэд зах зээлийн түвшинтэй уялдуулан тооцсон хүү буюу “төлөгдөх хүү” хамаарах бөгөөд тодорхой босго давсан томоохон зээлүүдийн хувьд нэмэлт хүү тооцогддог. Төлөгдөх хүүний хувь хэмжээ мөнгөний гол зах зээлүүд дэх богино хугацаат хүүгээр тодорхойлогдон долоо хоног бүр шинэчлэн тогтоогддог ЗТЭ-ийн хүүн дээр суурилсан байна. Аливаа улсын ОУВС-гаас авч болох санхүүжилтийн дээд хязгаар буюу зээлжих эрхийн хязгаар нь авч буй зээлийн төрлөөс хамаарах хэдий ч гол төлөв тухайн улсын ОУВС дахь квотын тодорхой үржвэр нь байдаг. Зээлжих эрхийн хязгаарыг зарим онцгой тохиолдолд өсгөх боломжтой бөгөөд Стэндбай хөтөлбөрүүд (СБХ), Зээлийн хувьсах шугам (ЗХШ) болон Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хувьд урьдчилан тогтоосон аливаа хязгаар байдаггүй.

Стэндбай хөтөлбөрүүд (СБХ). Өнгөрсөн хугацаанд хөнгөлөлттэй бус эх үүсвэрээс олгогдсон зээлийн дийлэнх санхүүжилт/дэмжлэг стэндбай хөтөлбөрийн хэлбэрээр олгогдсон байх бөгөөд эдгээр нь төлбөрийн тэнцэлтэй холбоотой богино хугацааны хүндрэлийг даван туулахад зориулагдсан байна. Энэхүү хөтөлбөрийн хүрээнд тавигдах зорилтууд нь дээр дурдсан асуудлуудыг шийдвэрлэхэд чиглэгдсэн байх бөгөөд санхүүжилтийг тухайн зорилтуудын хэрэгжилтийн байдлаас хамааруулан зөвшөөрөх тул “нөхцөлт” хэмээн нэрлэдэг. СБХ-ийн үргэлжлэх дундаж хугацаа 12–24 сар байх бөгөөд зээлийн эргэн төлөлт санхүүжилт олгогдож эхэлснээс хойш 3.3-5 жилийн дотор хийгдэж дуусах ёстой байдаг. СБХ урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хэрэгжиж болох бөгөөд энэ хувилбар нь гишүүн орон батлагдсан хөрөнгөөс ашиглалт хийж зарцуулахгүйгээр зөвхөн байдал дордсон нөхцөлд авч ашиглах баталгаат эх үүсвэр болгон нээлттэй байлгахыг хүссэн тохиолдолд хэрэгжинэ. Хэрэгжилтийн үе шатны хувьд уян хатан байх, боломжтой тохиолдолд санхүүжилтийг нэг мөр олгох боломжууд СБХ-ийн хувьд байдаг.

Зээлийн уян хатан шугам (ЗУХШ) . ЗУХШ нь эдийн засгийн суурь үзүүлэлт сайтай, бодлого зөв, бодлогын хэрэгжилтийн эерэг түүх бүхий улс орнуудад тохирох хувилбар гэж үздэг. ЗУХШ-ын зохицуулалт шийдлүүд нь гишүүн орны хүсэлтээр тухайн орны хувьд урьдчилан тодорхойлогдсон шалгуурууд хангагдаж байгаа тохиолдолд олгогддог. Зээлийн шугамын хүчинтэй хугацаа нэг эсвэл хоёр жил байх бөгөөд шалгуур хангагдаж байгаа эсэхийг тогтоох завсрын үнэлгээ эхэлсэн өдрөөс нэг жилийн дотор хийгддэг. Санхүүжилтийн хэмжээг тухайн улсын зээлжих эрхийн хязгаараас үл хамаараад тохиолдол тус бүрээр тооцоолон тогтоох бөгөөд үе шаттайгаар бус нэг

удаа олгодог. СБХ-ийн адилаар харилцан ойлголцож хэрэгжүүлэхээр болсон бодлогын хэрэгжилттэй хөрөнгийн зарцуулалтыг уядаггүй бөгөөд энэ нь ЗУХШ-ын санхүүжилт авах шалгуурыг хангасан орнууд макро эдийн засгийн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлж ирсэн баримт нотолгоо нь байдагтай холбоотой. Зээлийн шугамыг батлагдмагц ашиглаж эхлэх, эсвэл баталгаа болгон нээлттэй байлгах хувилбарын аль нэгийг сонгож болох бөгөөд ЗУХШ-ын эргэн төлөлтийн болзол нөхцлүүд нь СБХ-ийнхтэй адил төстэй байна.

Урьдчилан сэргийлэх болон хөрвөх активыг дэмжих шугам (УСХАШ): УСХАШ-ыг эдийн засгийн эерэг суурь үзүүлэлт, бодлого бүхий, бодлогын хэрэгжилтийг хангадаг болох нь нотлогдсон улс орнуудад тохирох хувилбар гэж үздэг. УСХАШ-ын шалгуурыг хангасан орнууд багавтар хэмжээнд эмзэг гэж тооцогдох тул ЗУХШ-ын шалгуурыг хангахгүй байх магадлалтай ч СБХ-ийн адилаар бодлогын томоохон өөрчлөлт тохиргоог хийх шаардлага тэдний хувьд тавигддаггүй. УСХАШ-ын хувьд хангах шаардлагатай шалгуурууд (ЗУХШ-ын шалгууруудтай адил төстэй ч харьцангуй доогуур)-ыг оршсоор буй эмзэг байдлыг бүр мөсөн арилгах зорилготой тодорхой болзол нөхцлүүдтэй хослуулан ашигладаг. Уг зээлийн шугамын хугацаа 6 сараас 1-2 жилийн хооронд хэлбэлзэх бөгөөд илүү урт хугацаат шугамуудын хувьд хагас жил тутамд үнэлгээ хийгддэг. Зургаан сарын хугацаат зээлийн шугамын хувьд санхүүжилтийн ашиглалт ердийн нөхцөлд квотын 125 хувиас хэтрэхгүй байх хязгаар үйлчлэх хэдий ч зарим онцгой тохиолдолд, жишээ нь төлбөрийн тэнцлийн хүндрэл бүс нутгийн болон дэлхийн эдийн засгийн хүндрэл г.м. гадаад хүчин зүйлс, дарамтаас хамааралтай байх тохиолдолд квотын 250 хувиар тогтоогдож болно. 1 болон 2 жилийн хугацаатай олгогдох СХАШ-ын хувьд квотын 250 хувьтай тэнцэх зээлжих эрхийн хязгаар үйлчлэх бөгөөд бүх төрлийн СХАШ-ын нийлбэр дүнд квотын 500 хувиас хэтрэхгүй байх хязгаар тавигдана. Зээлийн шугамыг ашиглах, эсвэл батлагаа болгон нээлттэй байлгах сонголт гишүүн орны хувьд нээлттэй байх бөгөөд эргэн төлөлтийн болзол нөхцлүүд СБХ-ийнхтэй адил төстэй байна.

Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хэрэгсэл (ӨСХ). Санхүүжилтийн энэхүү хэрэгсэл нь макро эдийн засгийн дорвитой шинэчлэлийг шаардсан томоохон гажуудал үүссэн нөхцөлд дунд болон урт хугацаанд тулгарсаар байх магадлалтай төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлийг шийдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зориулалттай. Хамгийн сүүлчийн хямралаас улбаалан хэрэгслийн хэрэглээ үлэмж нэмэгдсэн нь зарим улс орны төлбөрийн тэнцлийн асуудал бүтцийн шинжтэй болохыг илтгэн харуулсан. ӨСХ-ийн хүрээнд олгогдох зээлүүд СБХ-тэй харьцуулахад илүү урт хугацаатай байх хэдий ч батлагдахдаа гурван жилээс хэтрэдэггүй. Гэсэн ч төлбөрийн тэнцэлтэй холбоотой асуудлууд гурваас дээш жил үргэлжлэнэ, макро эдийн засгийн тогтворжилтыг хангах тохиргоо урт хугацааны шинжтэй тул их хугацаа шаардана, мөн эдийн засгийн бүтцийн гүнзгий төдийгүй тогтвортой өөрчлөлтийг хэрэгжүүлэх хүсэл сонирхол, чадамж тус улсад байгаа нь илэрхий байна гэж үзсэн тохиолдолд хугацааны дээд хязгаарыг 4 хүртэлх жилээр тогтоож болно. Эргэн төлөлт санхүүжилтийн ашиглалт хийгдэж эхэлснээс хойш 4.5–10 жилийн дотор хийгдэж дуусах ёстой.

Түргэвчилсэн зээлийн механизм (ТЗМ): Энэхүү хэрэгсэл нь онцгой байдалд олгодог байсан дэмжлэг туслалцааны өмнөх бодлогыг халж суурин дээр нь үүсэн бий болсон илүү өргөн хүрээний хэрэгсэл юм. Төлбөрийн тэнцлийн хойшлуулашгүй хэрэгцээ шаардлага бүхий гишүүн аливаа оронд зориулагдсан хязгаарлагдмал болзол нөхцөл бүхий түргэн хугацаанд олгогдох санхүүгийн дэмжлэг гэж үзэх бөгөөд энэ хүрээнд олгогдох санхүүжилтийн жилийн хязгаарыг квотын 37.5 хувь буюу нийт хязгаарыг квотын 75 хувиар тогтоосон байдаг.

Хөнгөлөлттэй зээл

Бага орлоготой орнуудад зориулагдан ЯБӨДС-ийн оролцоотойгоор олгогдох хөрөнгийн хөнгөлөлттэй эх үүсвэрийн тогтолцоог 2010 онд шинэчлэн сайжруулсан бөгөөд улмаар 2013 онд Сангийн нийт үйл ажиллагааг илүү уян хатан, бага орлоготой гишүүн орнуудын харилцан адилгүй нөхцөл шаардлагад илүү нийцтэй болгох илүү өргөн далайцтай ажлын хүрээнд дахин тодотгосон. 2015 онд хөнгөлөлттэй санхүүжилтэд хамаарах норм, хязгаарыг өсөн нэмэгдэх үйлдвэрлэл, худалдаа, хөрөнгийн урсгалд харьцуулан өсгөж тогтоосон. Санхүүжилтийн нөхцлийг зөөлрүүлсэн төдийгүй хүүний хувь хэмжээг хоёр жил тутамд хянан хэлэлцэх журмыг нэвтрүүлсэн (одоогийн байдлаар 2018 он дуустал тэг хүүтэй байхаар байна). Олгогдох бүх санхүүжилт ядуурлыг тогтвортой байдлаар их хэмжээгээр бууруулах зорилттой яв цав нийцсэн макро эдийн засгийн тогтвортой нөхцөл байдлыг хангах гишүүн орны өөрийн боловсруулсан хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг дэмжих зорилготой байна. ЯБӨДС-ийн шалгуурыг хангасан, нөхцөл байдал харьцангуй эерэг улс орнуудын хувьд Сангийн хөнгөлөлттэй болон ердийн эх үүсвэрийг зэрэг ашиглах “холимог” хэлбэрийн санхүүгийн дэмжлэгийг хүлээн авах боломжтой.

Өргөтгөсөн зээлийн хэрэгсэл нь төлбөрийн тэнцлийн удаан үргэлжилсэн хүндрэлтэй тулгарч буй бага орлоготой гишүүн орнууддаа дунд хугацаат дэмжлэг үзүүлэх ОУВС-гийн гол хэрэгсэл юм. ӨЗХ-ийн шугамаар олгогдох санхүүжилт өнөөдөр нэг хувийн хүүтэй байгаа бөгөөд хүүнээс чөлөөлөгдөх хугацаа 5.5 жил байгаа бол эргэн төлөлт хийгдэх цаад хугацаа 10 жил байна.

Стэндабэй зээлийн хэрэгсэл нь төлбөрийн тэнцлийн богино хугацаат эсвэл болзошгүй эрсдэл, шаардлага бүхий бага орлоготой гишүүн орнуудад санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх хэлбэр мөн. СБЗХ-ийг төрөл бүрийн нөхцөл байдал дор хэрэглэж болох бөгөөд үүний дотор сэргийлэх байдлаар хэрэглэх тохиолдлууд багтана. СБЗХ-ийн шугамаар олгогдох санхүүжилт өнөөдөр нэг хувийн хүүтэй байгаа бөгөөд хүүнээс чөлөөлөгдөх хугацаа 4 жил байгаа бол эргэн төлөлт хийгдэх цаад хугацаа 8 жил байна.

Түргэвчилсэн зээлийн механизм (ТЗМ) нь төлбөрийн тэнцлийн асуудлаа нэн даруй шийдэх шаардлагатай байгаа гишүүн орнуудад түргэн шуурхай байдлаар олгох санхүүгийн дэмжлэг гэдэг утгаар бага орлоготой гишүүн орнуудад ОУВС-наас үзүүлэх дэмжлэгийг илүү цэгцтэй болгохын зэрэгцээ харилцан адилгүй, төрөл бүрийн нөхцөл байдалд уян хатан байдлаар хэрэглэгдэх боломжтой гэдгээрээ онцлог. ТЗМ-ийн механизмын дагуу олгогдох санхүүжилт өнөөдөр нэг хувийн хүүтэй байгаа бөгөөд хүүнээс чөлөөлөгдөх хугацаа 5.5 жил байгаа бол зээлийн нийт хугацаа 10 жил байна.

Хэрэгтэй холбоосууд:

ОУВС-гийн санхүүгийн үйл ажиллагаа

ОУВС-гийн санхүү

Гишүүд орны санхүүгийн мэдээлэл